

Strategisk utveckling för Sigtuna museum 2018-2022

Sigtuna
Museum & Art

Sammanfattning

Den strategiska utvecklingsplanen är ett viktigt politiskt styrdokument för museets utveckling under perioden 2018-2022. Dokumentet ska antas av kultur- och fritidsnämnden för att den ska få en bred parlamentarisk förankring. Efter 2022 planen revideras.

Planen är en direkt förlängning av den som gjordes för museet 2012-2016 (KFN_2011_26 - Strategisk utvecklingsplan för Sigtuna museum, rapport (ver 1) (1)).

Syftet med en strategisk utvecklingsplan är att klargöra Sigtuna museum uppdrag och dess olika roller och funktioner, samt tydliggöra verksamhetens inriktning, fokus och mål. Utvecklingsplanen ska vara ett verktyg för planering och genomförande av aktiviteter samt ska vara ett underlag för uppföljning av verksamheten.

Med utgångspunkt från Sigtuna museum grundläggande funktioner att samla, vårda och visa föremål, är uppdraget att utgöra länken mellan historia och framtid genom att bevara och förmedla kulturarvet samt ge perspektiv på samtiden och samhällsutvecklingen.

Under perioden 2018-2022 kommer Sigtuna museum att prioritera sina roller och funktioner som:

Förvaltare
Kunskapsbyggare
Kunskapsförmedlare
Samhällsaktör
Mötesplats
Varumärkesbyggare

Sigtuna museum kommer att fokusera på följande områden

Publik verksamhet
Museets samlingar, föremålshantering
Kulturmiljövårdande verksamhet
Staden som museum

En långsiktig målsättning är att Sigtuna museum ska hålla en sådan klass och ha en sådan attraktionskraft att alla som besöker Sigtuna kommun ska känna att dom verkligen måste besöka Sigtuna Museum. Detta ska åstadkommas inte genom att Sigtuna museum ska bli störst utan bäst på att berätta om och förvalta Sigtunas historia på nya sätt.

I utställningen Sigtunahistorier på Sigtuna museum är barn en av huvudmålgrupperna. Foto: Sigtuna museum

Innehåll

Sammanfattning	3
Innehåll	5
Bakgrund	6
Historik	6
Omvärldsbeskrivning	8
Övergripande strategiska mål	9
Roller och funktioner – Vad ska Sigtuna museum vara?	10
Fokusområden – Vad ska Sigtuna museum göra?	12
Verksamhetens organisation	14
Långsiktiga operativa mål till VHP	15
Förslag på handlingsplaner och aktiviteter	16
Bilaga 1 – Nuläge, utförlig beskrivning av verksamheten	19
Bilaga 2 – Ökad samverkan med det civila samhället och besöksnäringen – bakgrund	22
Bilaga 3 – Utbyggnad av Sigtuna museum - bakgrund	23
Bilaga 4 – Sigtunas kyrkoruiner– bakgrund	24
Bilaga 5 – Kulturarvsdigitalisering – bakgrund	25

Fynd från utgrävning vid Götes mack 2014, ”...Den lilla ansiktsmasken med sitt utsökta utförande och sin karaktärsfulla profil är den nog den finaste ansiktsavbildning vi har från sen vikingatid i Sigtuna...” Daterade till 1000-talets andra hälft. Foto Sigtuna museum

Bakgrund

I mars 2011 fick kultur- och fritidsförvaltningen i uppdrag av kultur- och fritidsnämnden att ta fram en utvecklingsplan för Sigtuna museum. Begreppet strategisk har lagts till under arbetets gång för att understryka vikten av att utvecklingsplanen ska betraktas som övergripande.

Syftet med den strategiska utvecklingsplanen som gjordes för 2012-2016 samt denna för 2018-2022 är att klargöra Sigtuna museum uppdrag och dess olika roller och funktioner, samt tydliggöra verksamhetens inriktning, fokus och mål. Den ska vara ett verktyg för planering och genomförande av aktiviteter samt vara ett underlag för uppföljning av verksamheten.

Den strategiska utvecklingsplanen ska främst vara ett politiskt styrdokument för Sigtuna museum utveckling under perioden 2018-2022. Dokumentet ska antas av kultur- och fritidsnämnden. Efter 2022 ska museets strategiska utvecklingsplan revideras.

2016 påbörjades arbetet med denna revidering utefter de förändringar som genomförts under perioden 2012-2016 samt en ny framåtblickade strategi för 2018-2022.

Historik

År 1916 bildades Stiftelsen Sigtuna Fornhem vilket är grunden till det som idag är Sigtuna Museum. Om fyra år, 2016, uppnår alltså museet den aktningstvåaldern 100 år. Verksamheten stod från början under Riksantikvariens kontroll och drevs med stöd från bland annat Vitterhetsakademin.

Genom flera större arkeologiska utgrävningar i stadskärnan ökade samlingarna och i slutet av 1950-talet var museet i stort behov av nya lokaler. År 1965 invigdes den nya museibygnaden. Några år senare övertog Sigtuna stad (genom kommunsammanslagningen Sigtuna kommun) ansvaret för museet, men de nära kopplingarna till Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museum fanns kvar ytterligare ett tiotal år.

Under åren 1988-1990 genomförde museet en av de största arkeologiska undersökningarna någonsin i Sverige (i kv Trädgårdsmästaren 9 och 10). Det rika och unika fyndmaterialet bekräftade att Sigtuna är rikets äldsta stad, grundlagd omkring år 970-980 av Erik Segersäll. Intresset från såväl forskarvärlden som allmänheten var mycket stort och diskussioner startade kring hur man på bästa sätt skulle kunna visa det unika materialet. Under 20 års tid pågick denna diskussion och projektets arbetsnamn var Sigtuna Anno 1000. Flera intressanta och påkostade förslag togs fram. Men inget av förslagen förverkligades. Samtidigt som en mycket stark fokus låg på att försöka förverkliga de storskaliga utvecklingsprojekten hamnade den ordinarie verksamheten vid museet mer och mer i skymundan. Inte heller det stora engagemang som uppbådades togs tillvara. Den pedagogiska och utåtriktade verksamheten vid museet minskade och besöksantalet sjönk kraftigt under denna 20-årsperiod.

Efter varje arkeologisk undersökning ska en rapport skrivas. Först när rapporten är klar kan det formella ansvaret för fynden tilldelas ett museum genom ett så kallat fyndfördelningsbeslut fattat av Riksantikvarieämbetet. Från 1985 fram till

2003 skrevs i princip inga rapporter på det dryga hundralet grävningar som utfördes. Rapportskulden växte och blev mycket stor, samtidigt som beslut om formell fyndfördelning inte kunde tas. Följden av denna limboliknande situation var att våren av de stora fyndmassorna blev kraftigt eftersatt och att förvaringen av fynden inte fick en permanent och långsiktig lösning. Avsaknaden av rapporter har också medfört att Sigtuna, trots den stora mängden undersökningar, har tappat position inom den bredare forskningen och i de historiska standardverken i förhållande till andra nationellt viktiga kulturmiljöer, som t ex Birka.

År 2008 fick museet medel från länsstyrelsen att skriva administrativa rapportsammanställningar för alla stora grävningar (enkla rapporter på ett par A4-sidor). Det främsta syftet var att formellt kunna fatta beslut om fyndfördelning till ett museum. Sedan 2008 är därför museets formella rapportskuld avskriven. För flera av de stora grävningar som skett i Sigtuna är dock ”riktiga” rapporter ännu inte klara. Fyndfördelning pågår och i nuläget har fyndmaterial från ett 40-tal grävningar tilldelats Sigtuna Museum, bland annat för den ovan nämnda grävning från 1988-90.

Våren 2009 tillsattes en politisk styrgrupp med personer från såväl kommunstyrelsen som kultur- och fritidsnämnden. Styrgruppen arbetar sedan dess med utvecklingsfrågor för museet och ett internt utredningsarbete pågår med syfte att identifiera problemen och rätta till dem, med målsättningen att vända museets negativa trend. Till styrgruppens möten kallas också högre tjänstemän inom kommunens verksamheter som direkt eller indirekt berörs av museets utveckling.

Parallellt med detta arbete skrevs sommaren 2010 en tillståndsrapport för föremålssamlingarna av en konservator. I rapporten anmärktes på påtagliga brister gällande bevarandeklimat, säkerhet och arbetsmiljö i såväl utställningarna som föremålsarkiven, samtidigt som utredaren framhöll samlingarnas stora värde och museets mycket stora potential. De lokaler som museet förvarar samlingar i har sedan hösten 2010 också drabbats av vattenskador, vilket gjort klimatsituationen för föremålen akut.

Som en följd av problemen med museets lokaler beslutade Sigtuna kommun hösten 2010 att satsa på ett nytt modernt föremålsmagasin och som ett led i bland annat styrgruppens arbete fattades ett beslut hösten 2011 om en utbyggnad av museet.

Under perioden 2012-2016 utökades verksamheten till att även omfatta konst och besöksmålet Konsthall Märsta. Den strategiska utvecklingsplan som förelåg var ett utmärkt verktyg och därför görs en ny för perioden 2018-2022 med den tidigare som bas. Under perioden 2012-2016 utökas budget, antal anställda och verksamhetens plats i lokalsamhället och omvärlden förstärks. Allt baserat på utvecklingsplanen.

Omvärldsbeskrivning

Sedan 2017 har Riksantikvarieämbetet (RAÄ) tagit över museifrågorna och vi har fått en museilag. Museilagen följer ICOMs etiska regler. Den ska inte vara en normerande eller tolkande lag som t.ex. KML (Kulturminneslagen). Syftet med lagen ska vara att stärka museernas oberoende och status som kunskapsinstitutioner.

De kulturhistoriska museernas grundläggande uppgifter ska fortsatt vara att samla, vårda och visa föremål, samt att bygga och förmedla kunskap om dessa. Under början av 2000-talet lades allt större vikt lagts vid att samla in det immateriella kulturarvet och förmedla berättelser; om föremål, platser och händelser. Man kan säga att museerna är samhällets minne. Idag ser man ett ökat fokus på den materiella kulturen och föremålen.

Därutöver har museerna oftast haft många andra roller och funktioner i samhället. Dessa har ändrats över tid, från att vara ett kuriosakabinett fyllt av fantastiska ting vars främsta syfte var att väcka förundran och ge ägaren status, till att bli ett medel för att fånga och bevara gårdagens samhälle eller för att ifrågasätta och problematisera dagens samhälle. Museerna har även använts för propaganda, folkbildning, reflektion och underhållning. Listan kan göras lång och inte sällan har samma museum haft flera roller eller uppgifter samtidigt.

I det här sammanhanget är det viktigt att fundera över om, och i så fall vad, Sigtuna museum kan tillföra samhället utöver att vara dess minne? Vad gör museet angeläget i dagens samhälle och vad berättigar museets existens?

Om vi ser oss om i världen kan vi utskilja några tydliga tendenser:

Museerna har under hela 1900-talet spelat en viktig roll för att bearbeta svåra och jobbiga samhällsförändringar, hembygds museer, arbetslivsmuseer och privata samlingar är tidiga exempel på detta. Vad vi sett under senare tid är att denna roll förstärkts och att allt fler museiutställningar behandlar traumatiska händelser som exempelvis den nyöppnade utställningen vid stadsmuseet i Belfast som speglar den väpnade konflikten på Nordirland. Men även enskilda museer ägnas åt att problematisera storskaligt trauma, såsom Holocaust museet eller det kommande 9/11 museet i New York. Ett närliggande svenskt exempel på detta är Flygvapenmuseets kritikerrosade utställning om den svenska DC-3a som sköts ned av sovjetiskt flyg över Östersjön 1952 och som skapade en diplomatisk kris mellan Sverige och Sovjet mitt under kalla krigets mest intensiva skede. Ett flertal museer har inrättats för att ta tillvara och bevara kunskapen och miljöerna kring det som en gång var bygdens stora arbetsgivare och identitet, eller att samla in kunskap och föremål som representerar kraftiga förändringar i konsumtionsmönster och ideal i samhället i stort. Som en följd av djupa samhällsförändringar finns ofta lokalt starka intressen för att bevara det som en gång var. Detta är den viktigaste orsaken till att så många hembygds museer, arbetslivsmuseet och försvarsmuseer drivs på ideell basis och att det breda intresset för att renovera kulturhistoriska objekt ofta (t.ex. byggnader, bilar, båtar, miljöer osv) återfinns inom föreningslivet.

Under det sena 1900-talet valde många museer att göra samhällsengagerade utställningar; Luftangrepp vid Historiska museet och Kvinna, Makt, Kön producerad av Arbetets Museum i Norrköping är två svenska exempel. Vi kan idag se en tendens att museerna går ett steg längre där museet blir en ”förändringsagent i samhället”. De går här aktivt in och arbetar i och med lokalsamhället. Det finns flera intressanta exempel från utvecklingsländer där museer med små medel gör stor skillnad. Mer närliggande exempel är Marinmuseum i Karlskrona som under flera år samarbetat med en problemtyngd skola i en invandrartät kommun. Stadsmuseerna i Köpenhamn, Göteborg och Luxemburg som producerar utställningar tillsammans med arbetslösa, hemlösa och narkomaner är andra exempel.

En annan stark trend är att se museet som stöd i ett varumärkesbyggande eller för att profilera ett inarbetat varumärke. Flera av de stora bilmärkena, så som BMW och Porsche, har exempelvis nya påkostade egna museer. Men det kan också vara kopplat till en verksamhet eller plats som exempelvis Museum of Europe i Bryssel som berättar EU:s historia.

Ytterligare en trend i museisektorn är en ökad samverkan med andra sektorer och viljan att öka allmänhetens engagemang och deltagande i museernas verksamheter. För att öka viljan till deltagande behöver museet vara relevant, vilket många museer har anammat. Det handlar ofta om att bestämma för vem eller vilka målgrupper museet ska vara relevant. Delaktighet handlar om aktiva val, både från den som vill delta och den som vill ha delaktighet. Alla institutioner vill vara relevant för någon, och det görs enklast genom att förstå sin egen mission. Vem eller vilka vill vi engagera? Om det är tillräckligt relevant för besökaren eller deltagaren kommer också engagemanget att kännas äkta för den som deltar. Tanken är att både ta tillvara ett samhälles behov och att använda dess tillgångar. Istället för att säga att ett samhälle ”behöver kultur” kan man säga att det finns kultur och kulturhistoria här och vi vill visa upp det och samarbete kring t.ex. museiutställningar eller insamling.

Samtidigt finns det också en tydlig mottrend där museet renodlar sin verksamhet och fokuserar på den museala kärnverksamheten, ett par exempel på detta är Thorvaldsens Museum och Davids Samlingen, båda i Köpenhamn.

Det angelägna museet i samhället

Sigtuna museum ska vara en del av det demokratiska samhället. Med utgångspunkt från museets grundläggande funktioner att samla, vårda och visa föremål, samt att bygga och förmedla kunskap ska museet bidra till en positiv samhällsutveckling och aktivt delta i samhällsdebatten med en för museer unik utgångspunkt, det historiska perspektivet.

Museet som viktig och självklar del av destinationen Sigtuna Varumärket Sigtuna bygger till stor del på Sigtuna stads historiska särart och unika kulturhistoriska värden – Sigtuna som Sveriges första stad i en historiskt viktig brytpunkt när riket Sverige börjar ta form med Sveriges första myntverkstad, tidiga kyrkoruiner och välbevarad stadskärna. Museet ska ingå som en självklar del av destinationsutvecklingen - som besöksmål och samarbetspart. Museet ska vara en genuin kunskapskälla till inspiration för aktörer och brukare av vårt gemensamma kulturarv.

Övergripande strategiska mål

Med utgångspunkt från museets grundläggande funktioner att samla, vårda och visa föremål, samt att bygga och förmedla kunskap om dessa, ska museet aktivt bidra till en positiv samhällsutveckling med en för museer unik utgångspunkt, det historiska perspektivet.

Museet ska ingå som en självklar del av destinationsutvecklingen - som besöksmål och samarbetspart med besöksnäringen och det civila samhället. Museet ska vara en genuin kunskapskälla till inspiration för aktörer och brukare av vårt gemensamma kulturarv.

Roller och funktioner – Vad ska museet vara?

Varför ska Sigtuna ha ett museum? Vilka värden tillför museet Sigtuna stad och kommun och dess invånare som motiverar samhällets stöd? Under perioden 2018-2022 kommer museet att prioritera sina roller och funktioner som:

Förvaltare

Kulturmiljöer och kulturarv är mycket viktiga komponenter i samhällets struktur och ingår i diskussionen om hur vi ska bygga det framtida hållbara samhället. Museet ska vara aktivt i diskussionen och agera i egenskap av kunskapsbärare. Museets samlingar är en viktig del av kulturarvet. Samlingarna – som utgörs av arkeologiska och kulturhistoriska föremål såsom fotografier, möbler, pappershandlingar, kartor, arkeologisk dokumentation – är ofta de enda fysiska lämningar vi har av tidigare kulturmiljöer. Förvaltningen av dessa är centralt för museet och samlingarna utgör därför ryggraden i museets verksamhet.

Kunskapsbyggare

Arkeologiska grävningar och arkeologisk forskning i och om Sigtuna har varit fundamentala element för museets verksamhet ända sedan museet grundades 1916. Varje arkeologisk undersökning ger ny kunskap och museets roll som kunskapsbyggare är kärnan i verksamheten. Museet bygger upp kunskap om andra kulturhistoriska miljöer i kommunen. Museet har också genom åren samlat in konst och personhistoriska arkiv. Sammantaget har museet ett mycket spännande material av lokalhistorisk betydelse som med ytterligare bearbetning leder till fördjupad kunskap om kommunens utveckling.

Kunskapsförmedlare

Kunskapsförmedling är museets fjärde uppgift. Inga samlingar, inga arkeologiska undersökningar, ingen kunskapsuppbyggnad har ett bestående värde om det inte förmedlas. Museipedagogiken är ett centralt verktyg för att förmedla kunskap till bland annat alla skolor såväl i Sigtuna kommun som i våra grannkommuner.

Museet är en självklar diskussionspartner till kulturmiljövården och samhällsbyggande instanser generellt.

Samhällsaktör

Museet är en del av en demokratisk organisation styrd av politiska beslut. Museet ska därför ha en naturlig roll i samhällsdebatten med sin unika utgångspunkt, det historiska perspektivet. Med sitt historiska perspektiv blir Sigtuna museum en aktiv samhällsaktör som tillför ett spännande och viktigt perspektiv i brännande samtidsfrågor, men som också leder oss in i det framtida samhället. Museet ska både ställa frågor och diskutera svar. Historien ligger bakom oss, men kan tolkas olika. Hur skapas historia? Hur har våra moderna myter och identiteter vuxit fram? Men också ifrågasätta och diskutera hur vi skapar våra framtida myter. Utgångspunkten är att vi själva påverkar hur framtiden ska bli. Med en backspegel med klarlagda historiska fakta som bas ska Sigtuna Museum delta i samhällets dialog och bidra med eftertanke och reflektion om hur vi förvaltar dagens och hur vi vill bygga framtidens samhälle.

Mötesplats

Museet ska vara en naturlig och öppen mötesplats där kreativitet, lekfullhet, nyfikenhet, upplevelse, ansvars-tagande och ställningstagande möts. Utställningar, konferens- och möteslokaler, lekplats för barn och ett café utgör den självklara fysiska plattformen för dessa möten. Museets nya utställningsyta ska ge möjligheter till seminarier och möten i en inspirerande miljö. Kommunens invånare, internationella gäster, forskare, deltagare i närings- och föreningsliv och konferensgäster – alla kategorier ska känna att Sigtuna Museum är en naturlig mötesplats. Sigtuna museum ska vara en plats för reflektion och eftertanke. Men mötesplatsen ska vara mer än bara den fysiska byggnaden. Stadsrummet i Sigtuna och andra kulturmiljöer i Sigtuna kommun ska vara platser där besökare och kulturbrukare ska mötas av museet. Även den digitala världen ska vara en arena där museet finns, syns och hörs.

Varumärkesbyggare

Sigtuna Museums uppdrag är att förvalta det nationellt viktiga kulturarv som Sigtuna utgör. Sigtunas historia är en väsentlig och naturlig del av varumärket Sigtuna. Museet ska vara en central del i den marknadsföring som långsiktigt och med kvalitet fyller varumärket med substans och skapar en attraktiv destination.

Fokusområden – Vad ska museet göra?

Styrgruppens diskussioner och interna diskussioner bland medarbetarna vid museet och förvaltningen har resulterat i att museiarbetet ska fokuseras på följande verksamhetsområden:

Publik verksamhet

Museets utställningar ska vara den grundläggande verksamheten. Samtliga sex definierade roller och funktioner ska således genomsyra utställningsverksamheten. Museet som kunskapsbyggare och kunskapsförmedlare tydliggörs genom att kunskap om Sigtunas historia förmedlas i en ny basutställning och genom att nya resultat från arkeologiska undersökningar och forskning kontinuerligt inarbetas i basutställningen och åskådliggörs i tematiska utställningar.

Museets samlingar ska användas som resurs i utställningsverksamheten. Ett viktigt mål med museets basutställning är att den ska nå nya målgrupper. För att stärka varumärket Sigtuna och bli en naturlig och intressant mötesplats ska basutställningen byggas med tanke, design, nyfikenhet, lekfullhet och med alla fem sinnen i fokus. Form, innehåll och estetiska värden ska tas tillvara genom att den i projektform byggs av professionella utställningsproducenter, med texter av författare, bilder av konstnärer, ljud av musiker och med modern teknik. Arbetet ska genomföras av klimat- och miljötänkande, både för de unika föremålens framtida bevarande och ur ett hållbarhetsperspektiv.

Utöver basutställningen ska även ett antal tematiska utställningar produceras årligen med i huvudsak arkeologisk och historisk bas och med Sigtuna kommun i fokus. Även utställningar som har som mål att engagera besökare i dagens samhällsdebatt har en viktig plats i museets utbud.

Den pedagogiska verksamhetens huvuduppgift ska vara att förmedla kunskap. Delar av skolans historieundervisning enligt läroplanen ska ske på museet eller i museets föremålsarkiv. I den pedagogiska verksamheten ska också följande ingå: ge guidade turer i museet och i Sigtuna stad, anordna föredrag och evenemang, bedriva utåtriktad verksamhet i sociala media och vidareutveckla kunskapsresurserna på museets hemsida.

Samtliga fastigheter som museet förvaltar ska användas aktivt. De fastigheter som används musealt – fornhemmet, Rådhuset, Lundströmska gården och Borgmästargården – ska ingå som delar i en helhet där det tydligt framgår hur alla byggnader historiskt hänger ihop. En besökare ska förstå sambanden och ska ges möjligheter att ta till sig kunskapen om hur byggnaderna har använts utifrån ett helhetsperspektiv på staden Sigtuna.

Museets eget varumärke ska göras enhetligt och bidra till att utveckla varumärket Sigtuna.

Museet ska bli en attraktiv mötesplats. Museets butik ska ha ett utbud som bidrar till att stärka museets varumärke med dess arkeologiska/historiska profil med ett kvalitativt och unikt sortiment. Tillgänglighet är en nyckelfaktor för att museet ska kunna göra sig gällande i utbudet av konkurrerande aktiviteter.

Museets samlingar

Museet ska vara en forskarplattform där kunskapsbyggande sker utifrån museets samlingar. Museet ska bygga upp en infrastruktur för forskningen. Därvid utgör de närliggande arkeologiska institutionerna och humanistiska fakulteterna vid Stockholms och Uppsala universitet viktiga samarbetspartners. I kretsen av samarbetspartners ingår även forskare vid andra nationella och internationella institutioner och kulturhistoriska museer. En målsättning med ett aktivt samarbete med externa forskare och universitetsinstitutioner är att det ska leda fram till magisteruppsatser och doktorsavhandlingar. ”Sigtunaforskning” ska etableras som ett begrepp och vara en del av museets varumärke. Museet ska fortsatt verka för att förmedla kunskapen om Sigtunas historia genom olika publikationer och artiklar i monografier, tidskrifter, årsböcker men också genom användandet av moderna media.

Första delmålet mot att långsiktigt förvalta och trygga samlingarnas fortlevnad och bevarande är att bygga museets nya föremålsarkiv. Detta är genomfört. Nu ska samlingarna ordnas, digitaliseras och konserveras samt ännu oregistrerade föremål katalogiseras och slutligen ska de göras tillgängliga för forskare och allmänhet. Bevarandeplan finns sedan 2015 med avsikt att trygga samlingarnas långsiktiga förvaring. Den beskriver hur samlingarna ska ordnas och de urvalsprinciper som museet ska följa avseende vad som ska bevaras och vad som kan gallras bort. I museets samlingar ingår även skelettmaterial från gravar. I bevarandeplanen ska därför även riktlinjer för hantering av mänskliga kvarlevor ingå. I det nya föremålsarkivet kommer det av pietetsskäl att finnas ett avskilt rum som är avsett för förvaring av mänskliga kvarlevor. Museets samlingar är unika och helt oersättliga. Därför ska det även finnas riktlinjer för hur samlingarna ska skyddas mot katastrofer orsakade av människor och natur.

Kulturmiljövård

Kulturmiljöverksamheten ska vara kunskapsbyggande och kunskapsförmedlande. Närvaron av en lokalt förankrad kulturmiljövårdande verksamhet är nödvändig för att trygga fortsatt god vård av den nationellt och internationellt unika miljö som Sigtuna stad utgör. Större arkeologiska undersökningar och specifika forskningsundersökningar i Sigtuna stad ska användas som en viktig resurs för att stärka såväl Sigtuna museums varumärke som destinationen Sigtuna. Sigtuna museum ska samarbeta nära med alla institutioner eller företag som genomför arkeologiska grävningar i Sigtuna kommun. Sedan 2015 fyndfördelas allt som grävs upp i kommunen med automatik till Sigtuna museum. Allt enligt ett avtal mellan museet och Statens Historiska museer.

Staden som museum

Museet ska utgöra mer än de delar som finns inom museets väggar genom att aktivt göra stadsrummet till en självklar del av verksamheten. Information i ljud, rörlig bild och texter direkt till mobilen, skyltar i stadsrummet, audioguider, informationsblad och broschyrer är några av de möjligheter som modern teknik erbjuder för att göra de dolda delarna av staden tillgängliga.

De fysiska kulturlagren, som normalt är helt dolda för en besökare, ska också kunna upplevas genom direktkontakt bland annat i form av tittskåp ner i jorden. De dolda lämningarna under marken ska bringas till liv t ex genom rekonstruktion av en eller ett par stadsgårdar baserat på faktiska resultat och kunskap från de arkeologiska undersökningarna. De rekonstruerade husen ska byggas av sakkunniga inom området och i en lämplig miljö t ex på den plats där det sk ”mynthuset” tidigare stod eller vid Strandvägen nära vattnet i syfte att försöka förmedla en mer autentisk miljö liknande den bild som sannolikt mötte dåtida besökare till Sigtuna. En fördel med en placering vid Strandvägen är att miljön separeras från den moderna bebyggelsen vilket kan skapa en mer unik atmosfär och fotovänlig miljö som kan användas i olika sammanhang. Andra alternativa placeringar för den rekonstruerade stadsgårdsmiljön kan tänkas och bör utredas ordentligt.

Museet ska bidra till att kyrkoruinerna ska bli mer tillgängliga bland annat genom bättre belysning men också genom olika typer av arrangemang. Visby är ett bra exempel där kyrkoruinerna används på ett modernt anpassat sätt, bland annat för konstutställningar. Ett pågående projekt syftar till att anpassa S:t Nicolaus kyrkoruin i Visby till en välkomnande konsertlokal där gångtytor byggs in för att göra ruinen mer tillgänglig för alla, även för de med olika slags funktionshandikapp.

Dominikankonventets dolda byggnadslämningar ska lyftas fram genom att arkeologiska forskningsundersökningar öppnas för allmänheten. De framgrävda murarna ska bevaras ovan mark och synliggöras genom ett attraktivt och ett för lämningen lämpligt skal. Den nuvarande örtagården ska utvidgas för att förmedla en tydligare bild av dominikanermunkarnas roll i örternas kulturhistoria och göra kopplingen mellan örtagården och dominikankonventet mer konkret.

Verksamhetens organisation

22 Maj 2017. Från Sigtuna museums facebookssida. "Idag hälsade vi från Sigtuna museum på vår Sigtunaman på Vikingaliv, Djurgården. Vi är Lisen, Anders, Elin, Eva, Ingela, Olof, Edvard och Ted. Lycka till Vikingaliv! Foto: Sigtuna museum

Intern organisation och ledning

Förvaltningens enheter har genomgått en förändring av organisationen. Museet har genomfört organisatoriska förändringar som harmoniserar med förvaltningens andra enheter men som i första hand är väl lämpad att genomföra de planer som framförs i den strategiska utvecklingsplanen.

Museet har fått ett utökat uppdrag där även konst ingår. Med det nya namnet på verksamheten Sigtuna Museum & Art tydliggörs både konst och historia samt att turister är en viktig målgrupp. Idag har museet en organisation uppdelad på flera olika besöksmål. Museet och magasinet, den offentliga konsten, Lundströmska, Borgmästargården och Kommunledningsbunkern. Under tiden 2014-2018 har även en konsthall ingått i verksamheten.

Externa nätverk, samarbetsmöjligheter och samverkan

Sigtunas kultur, kulturmiljöer och kulturarv ger möjligheter till en kvalitativt god livsmiljö och unika upplevelser för såväl kommuninnevånare som besökare. Redan det faktum att Sigtuna har sin speciella historia används självklart i marknadsföring och byggande av varumärket Sigtuna. Utvecklandet av destinationen ger också möjligheter till fler jobb och samverkan mellan olika aktörer i kommunen.

Museet ska verka för att främja samarbetsmöjligheterna och aktivt söka samarbetspartners i näringsliv och föreningsliv i Sigtuna kommun, med särskild betoning på besöksnäringen. Strategiska samarbeten där finansieringen delas av samarbetspartners stärker museets roll och ger samtidigt andra aktörer tillgång till professionella och unika resurser som finns inom museet och den lokala kulturmiljön.

Museet ska vara aktivt i de olika nätverk som museet redan är med i, men också aktivt söka samarbete i och med nya nätverk som ger mervärden för såväl museet och förvaltningen som kommunen. Ett exempel på ett nytt nätverk är ICOM (International Council of Museums). Museet är anslutet till Svenska ICOM och genom medlemskapet förbinder sig museet att följa ICOMs yrkesetiska regler. Dessa sätter en minimistandard för hur professionell museipersonal ska uppträda och prestera i sina arbeten och vad allmänheten kan förvänta sig av dem som arbetar på ett museum. I Sverige är 100 institutioner anslutna och i hela världen är mer än 2000 institutioner anslutna till ICOM med totalt mer än 28 000 medlemmar, som alla följer samma yrkesetiska regler.

Långsiktiga operativa mål till VHP

Den strategiska utvecklingsplanens syfte är att i breda drag ge en bild av museets utveckling de närmast kommande åren. Nästa steg är att bryta ned utvecklingsplanen i långsiktiga operativa mål. Dessa är mål med konkreta handlingar som hör hemma i VHP och som bör revideras årligen. Förslag på långsiktiga operativa mål finns därför inte i den strategiska utvecklingsplanen. Varje långsiktigt operativt mål relaterar direkt till fokusområden:

Publik verksamhet
Museets samlingar
Kulturmiljövård
Staden som museum

De operativa målen ska brytas ner på delmål, som bryts ner på handlingsplaner och aktiviteter. Syftet med tabellen är att åskådliggöra hur de konkreta handlingsplaner och aktiviteter som beskrivs nedan kan korsbefrukta vad museet är och vad museet gör. Tabellen visar bara några exempel på detta. Fler förslag på handlingsplaner och aktiviteter följer nedan och kan på motsvarande sätt läggas in i tabellen.

FOKUSOMRÅDEN – VAD MUSEET GÖR?					
ROLLER OCH FUNKTIONER – VAD MUSEET ÄR?		Publik verksamhet	Museets samlingar	Kulturmiljövård	Staden som museum
	Förvaltare	Kyrkoruiner Digitalisering	Plattform för forskning Digitalisering	Bevarandeprogram,Kyrkoruiner, SaSamverkan	Kyrkoruiner Samverkan
	Kunskapsbyggare	Arkeologiska undersökningar, Utbyggnad	Plattform för forskning, Utbyggnad, Digitalisering	Arkeologiska undersökningar, Utbyggnad, Digitalisering	Kyrkoruiner
	Kunskapsförmedlare	Museipedagogiskt program, Ny basutställning, Utbyggnad, Digitalisering	Museipedagogiskt program, Digitalisering	Arkeologiska undersökningar, Utbyggnad, Digitalisering,	Museipedagogiskt program, Kyrkoruiner
	Samhällsaktör	Ny basutställning, Samverkan	Integration	Bevarandeprogram(2017), Samverkan	Integration, Samverkan
	Mötesplats	Ny basutställning, Kyrkoruiner, Utbyggnad	Museum+	Arkeologiska undersökningar,Utbyggnad, Kyrkoruiner	Historisk lekplats (2018), Kyrkoruiner
	Varumärkesbyggare	Ny basutställning, Historisk lekplats, Utbyggnad	Plattform för forskning, Utbyggnad	Arkeologiska undersökningar, Samverkan	Historiks lekplats, Kyrkoruiner, Samverkan

Förslag på handlingsplaner och aktiviteter

Handlingsplaner – viktiga måsten

Samverkan – Sigtuna museum ska söka ökad samverkan med det civila samhällets aktörer och organisationer samt besöksnäringen i syfte att med gemensamma krafter tillvarata och utveckla kulturmiljöer på längre sikt. Sigtuna museum ska ta en ledande roll i detta arbete. I Sigtuna kommun finns en stor mängd spännande kulturmiljöer varav några är av riksintresse, t.ex. Sigtuna stad, Haga/Wenngarn och Steninge, och andra kulturmiljöer som t.ex. civilförsvarets ledningsbunker i Märsta. För bakgrund se Bilaga 2.

Staden som museum – Museet ska i samverkan med relevanta aktörer inom besöksnäringen ta fram en handlingsplan för hur destinationen Sigtuna kan utvecklas till att bli ett mer attraktivt besöksmål. Fokus ska ligga på berättelser och hur de unika kulturhistoriska värdena, som t ex kyrkoruinerna och stadens undermark lig-gande lämningar, kan lyftas fram och åskådliggöras. Samverkan mellan olika aktörer och nyskapande tekniska lösningar t ex augmented reality ska vara ledande i arbetet.

Utbyggnad - Sigtuna museum ska arbeta för att bygga en ny utställningsyta inom museitomten. För detta behöver en projektledare utses och en projektplan upprättas, som lämpligen bygger på val av scenario enligt ovan. Projektplanen kan, beroende på scenario, innehålla vision, verksamhetsidé, varumärkesplattform, effekt-mål, genomförande i etapper eller delprojekt (t.ex. kunskap, utställning, publik, fastighet, kommunikation och marknad/ekonomi). För bakgrund se Bilaga 3.

Kyrkoruinerna – Sigtuna museum ska tillsammans med fastighetsägare och andra intressenter skapa en strate-gisk plan för ett långsiktigt och hållbart bevarande och brukande av Sigtunas tre kyrkoruiner. Den strategiska planen syftar till att anpassa en eller flera av kyrkoruinerna så att de kan användas till olika ändamål och göras tillgängliga på andra sätt än idag och att underlätta för framtida bevarandeåtgärder. Devisen är att ruinerna ska brukas för att kunna bevaras. För bakgrund se Bilaga 4.

Digitalisering – Sigtuna museum ska ta fram en digital strategi för hur museet som organisation inom kul-turarvssektorn kan möta framtidens digitalisering. Museet ska t.ex. med digital teknik öka tillgängligheten av museets samlingar, nå nya målgrupper, genom visualisering av kulturmiljöer öka förståelsen för hur och varför kulturmiljöer har skapats, samt vara aktiva och framåtblickande i samhällets digitaliseringsarbete. För bak-grund se Bilaga 5.

Handlingsplaner – fastlagda och genomförda

Bevarandeplan för samlingarna – Museet har en bevarandeplan för samlingarna. Denna ska även innehålla en samlings- och gallringspolicy, riktlinjer för hantering av mänskliga kvarlevor samt riktlinjer för hur samlingar-na ska skyddas mot katastrofer orsakade av människor eller natur.

Basutställning – Museet har en handlingsplan för en basutställning. Denna byggs i befintlig och ny utställ-ningslokal på museets tomt. Basutställningen ska vara baserad på nya resultat, modernt utställningstänkande, fokus på miljö och klimat och med ny modern teknik samt ska stärka destinationens attraktionskraft. Den ska fortlöpande uppdateras.

Museipedagogiskt program – Handlingsplan finns för ett projekt om museipedagogik på museet, magasinet och konsthallen, med en museipedagog anställd av SM&A och med en grundläggande målsättning att alla kommunens skolor ska besöka SM&A årligen.

Organisationsplan – Museet har en ny organisationsplan som är väl lämpad att genomföra de förändringar som framförs i den strategiska utvecklingsplanen. En lämplig indelning är tre sektioner/avdelningar som mot-svarar fokusområdena en samlingssektion, en konstsektion och en museisektion (inkl kulturmiljö)

11 november 2017. Från Sigtuna museums facebookssida. ”En glimt från dagens invigning. Många uppskattade att läsa berättel-serna om hur människor kommit till Sigtuna kommun förr och nu. #sigtunamuseum #sigtunahistorier #sigtuna” Foto: Sigtuna museum

Aktiviteter – exempel och förslag

Aktivt och öppet föremålsarkiv – Museets samlingar ska göras tillgängliga för att bli en naturlig del av muse-ets förmedling av Sigtunas kulturarv. Det nya föremålsarkivet ligger i Til, granne med S:ta Gertruds skola. På skolans tomt ligger också delar av ett järnåldersgravfält. Här skapas direkt en möjlighet att integrera museets verksamhet med grundskolans undervisning i historia genom t ex visningar av föremål och lektioner på den fysiska fornlämningen precis utanför skolans husknut. Även fördjupade kunskaper genom elevprojekt i histo-ria/ärkeologi kan genomföras i föremålsarkivets lokaler med stöd av museets personal.

Spridning av forskningsresultat –Sigtunas position som historiskt känd plats har de senaste 50 åren minskat jämfört med platser som Birka, Gamla Uppsala och Stockholm. Museet ska verka för att åter lyfta fram Sig-tunas position i de stora standardverken. En avgörande utgångspunkt är att skriva rapporter på de senaste 25 årens stora arkeologiska undersökningar. Sambandskedjan är här tydlig. Avsaknaden av rapporter har gjort att resultaten inte har nått forskarvärlden i den utsträckning som de har potential till. Resultaten har därför inte nått fram till de historiska standardverken i så stor utsträckning som är möjlig. Denna trend måste vändas. Det finns i dagsläget ett femtontal större undersökningar som behöver avrapporteras. Rapporten till den störs-ta grävningen blev klar först förra året (2011), mer än 20 år efter genomförandet av grävningen. Mest realistiskt är att lägga fokus på ett par syntesrapporter med resultat från fler undersökningar. Få andra platser i Sverige och Norden har ett så omfattande material från skiftet sen vikingatid och tidig medeltid som Sigtuna. Ur destinationssynpunkt är rapporter från undersökningar med resultat från Sigtunas allra första tid därför att föredra i ett första steg.

Forskningsgrävning tillsammans med skolor, arkeologiföretag och intresserad allmänhet – Arkeologiska under-sökningar drar publik! Det är ett faktum. Museet toppade besöksstatistiken med drygt 80 000 besökare per år samtidigt som en av Sveriges största arkeologiska stadsgrävningar skedde i Sigtuna, 1988-90. Ett annat fynd som rönt stor uppmärksamhet är Sundvedaskatten, påträffad 2008, som fick nyhetstid av bland annat CNN,

BBC och Al-Jazeera. I Sigtuna finns fortfarande mycket kvar att upptäcka. En stor kunskapslucka är resterna efter dominikankonventet vid Mariakyrkan. Här skulle en forskningsgrävning med publik verksamhet i fokus kunna genomföras, där skolor, närings- och föreningsliv och intresserad allmänhet kan få delta i en arkeologisk undersökning. Sigtuna museum ska söka medel från stat, stiftelser med mera för denna verksamhet.

Varumärke – Sigtuna Museum ska bygga upp ett eget modernt varumärke. Museet ska hålla en sådan klass och ha en sådan attraktionskraft att alla som besöker Sigtuna också ska vilja besöka museet. I ett första skede ska museet bli känt lokalt – i kommunen, länet och regionen. Därefter ska nationella och nordiska satsningar ske som gör museet till ett givet besöksmål. Slutligen ska museet göras känt på den internationella arenan. Detta gäller även Konsthall Märsta.

Historisk lekplats – För att locka nya besökare till museet föreslås att en lekplats byggs på museets tomt eller i nära anslutning till museet. Lekplatsen kan användas av den öppna förskolan och göra stadsmiljön mer lockande för barn. Tanken är ett kreativt och lekfullt skapande av lekskulpturer med hjälp av barn, elever, konstnärer och besökare. Lekplatsen ska baseras på historiskt kända fakta, men med konstens fria uttryckssätt. Barnens deltagande är centralt i konceptet. Projektet kan utföras med ganska enkla medel och museet ska vara stödjande i projektet men drivas av andra. Ett förslag är ett samarbete med Naturskolan som har tidigare erfarenhet genom vandringsutställningen Klimatgreppet – en solskenshistoria.

Integration – Arlanda flygplats och Sigtuna kommun är det första mötet med Sverige som många asylsökande ställs inför. I dag har också ungefär en tredjedel av Sigtuna kommuns invånare utländsk bakgrund. Här ska museet vara mer aktivt och spela en viktig roll för integrationen i samhället. Ett exempel kan vara att genom direkta möten ge kunskap och förståelse för hur det svenska samhället uppstod och hur det ser ut idag, men också att visa att invandring/utvandring har varit och är viktiga komponenter i det moderna samhällets framväxt.

Ingegerdsleden – I samverkan med Sigtuna Församling driva ett projekt för att göra Sigtuna till ett modernt pilgrimsmål. Där den nu öppnade Ingegerdsleden är en viktig del.

Pepparkaksbakning på Sigtuna museum. Foto: Sigtuna museum

Bilaga 1 – Nuläge, utförlig beskrivning av verksamheten

Museets organisation

Museet är en del av kultur- och fritidsförvaltningen och Museichefen är enhetschef för Sigtuna Museum & Art inom förvaltningen. En organisationsöversyn för hela kultur- och fritidsförvaltningen är genomförd i syfte att bättre anpassa organisationen till nya politiska direktiv och förändringar som sker i omvärlden.

Museets organisation består idag av tio tjänster: Museichef, intendent med ansvar för ekonomi, musei- och konstpedagog, museiintendent med ansvar för byggnadsminne och namnären, intendent med ansvar för butik och värdschap, konservator, arkeolog, intendent med ansvar för konst, utställningsdesigner samt grafisk formgivare (50%)

Till detta kommer även ett antal timanställda för bemanning av de olika besöksmålen hela året, främst helger, och sommartid för Rådhuset och Lundströmska gården.

Samlingarna

Museet har en av Sveriges största samlingar med arkeologiska föremål från sen vikingatid och tidig medeltid. Totalt finns över 120 000 poster registrerade, drygt 15 ton djurben och över 1000 gravar. Museet har i ett avtal med Statens Historiska museer en automatisk fyndfördelning på allt fyndmaterial som görs framåt inom Sigtuna kommun.

Utöver de arkeologiska samlingarna finns även kulturhistoriska samlingar med i huvudsak möbler, husgeråd och textilier från olika hem i Sigtuna. Bland annat finns två kompletta hem, Borgmästargården och Lundströmska gården. Museet har också ett 100-tal konstverk av lokala konstnärer samt arkivhandlingar, kartor, vykort, fotografier och diabler. Samt kommunens konstsamling på ca 500 verk.

Den arkeologiska grävningsverksamheten

Museet har sedan 1985 bedrivit arkeologiska utgrävningar på uppdrag och som forskning och är en mycket viktig del av museets profil. Grävningsverksamheten

kallas SMUV – Sigtuna Museers Undersöknings Verksamhet. Redan när museet bildades 1916 var arkeologin en central del av museets verksamhet och i huvudsak centrerad till den unika stadsmiljön Sigtuna stad grundad för över 1000 år sedan. Sedan sent 1800-tal har mer än 400 arkeologiska undersökningar genomförts i Sigtuna stad, 230 av dessa är utförda i museets nuvarande regi sedan 1985. SMUV är vilande sedan 2013 och Sigtuna museum samarbetar aktivt med alla privata och offentliga aktörer som får uppdrag att gräva inom kommunen av länsstyrelsen. I och med det öppnare magasinet och dess kvalité har Sigtuna museum idag aktivt samarbete med flera olika universitet inom arkeologi och forskning.

En viktig del av den arkeologiska verksamheten är publiceringen av skrifter och rapporter från arkeologiska undersökningar eller projekt. Bland annat har museet en egen skriftserie och en årsskrift som heter Situne Dei, ursprungligen utgiven under åren 1942-54 och senast utgiven sedan 2006. Inom denna verksamhet har också ett stort antal artiklar om Sigtuna för olika tidskrifter och antologier skrivits genom åren.

Viktiga samarbetspartners inom den arkeologiska verksamheten är de arkeologiska och osteologiska institutionerna vid Stockholms och Uppsala universitet, Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelsen i Stockholms län.

Besökare och utställningar

Museet, Rådhuset och Lundströmska gården har sedan 2004 totalt haft ungefär 40-42 000 besökare per år (med följande ungefärliga fördelning: museet 20 000, Rådhuset 16 000 och Lundströmska gården 4 000). Toppnoteringarna för museets besöksstatistik skedde 1989-1990 då drygt 80 000 besökare totalt kom till museet. En bärande orsak till de höga besökantalen dessa båda år var att en av Sveriges största arkeologiska undersökningar skedde då, den i kv Trädgårdsmästaren, vilket fick stort genomslag i media. Även åren 1994-1997 hade museet mellan 70-80 000 besökare, vilket till del hänger samman med

19 april 2018. Från Sigtuna museums facebookssida. ”Barnen från avdelning Skogstorp på Karusellens förskola vinkar hejdå till museet efter vernissagen på deras utställning om klockstapeln i Sigtuna. Utställningen hänger fram till 3 maj på museet. #sigtunamuseum #sigtunahistorier #reggioemilia #barnärviktiga @ Sigtuna museum” Foto: Sigtuna museum

tre mycket välbesökta och uppskattade utställningar, Vikingars Ryssland (1994), Röde Orm (1993-94) och Vikingars guld ur Mälarens djup (1996-97). Dessa tre utställningar visades i stora utställningshallen och enbart dessa utställningar drog mellan 10-20 000 besökare per år. Fram till idag har dock det totala besöksantalet till museet minskat med hälften. Röde Orm visades igen 2004 men fick inget direkt genomslag i den totala besöksstatistiken.

Museet har en basutställning med fokus på arkeologi och Sigtunas historia. Tidigare basutställning ”Kungen, Kristus och Sigtuna” byggdes 1998 i samband med kulturhuvudstadsåret. Basutställningen hette tidigare ”Kungars stad, Vikingars hemvist” men bytte namn 2007. I genomsnitt har museet haft 12 tillfälliga utställningar per år, vilka i huvudsak har varit utställningar med konst eller konsthantverk. Museet har också en egen konstsamling med i huvudsak Sigtunakonstnärer, t ex Gideon Ekholm och CP Lehmann vars verk kan beskådas på museet. I ett rum finns också en mindre utställning med Steningekeramik.

Bland övrig publik verksamhet kan nämnas museets föredragsserie Onsdagsföredrag som ofta har en anknytning till Sigtuna med arkeologiska, lokalhistoriska eller medeltida ämnen som teman. Varje år har museet aktiviteter främst under Nationaldagen, Sigtuna Möte och på adventshelgerna. Under åren 2003-2007 anordnades Medeltidsdagar tillsammans med Sigtuna Turism AB (numer Destination Sigtuna), och från 2009 har Ingegerddagar anordnats med Olof Skötkonungs dotter Ingegerd som förgrundsgestalt.

Kulturmiljövård och fastigheter

Museet fungerar som remissinstans för kulturmiljöfrågor bland annat från Länsstyrelsen i Stockholms län och Stadsbyggandskontoret i Sigtuna kommun. Främst rör det detaljplaneärenden, bygglovsärenden, namnberedning och andra typer av frågor, rådgivning eller yttranden som rör kulturmiljöer. Museet deltar aktivt i olika skyltningsprojekt i syfte att lyfta fram olika specifika företeelser, områden eller kulturmiljöer, som t ex runstenar.

Till museet hör följande fastigheter: Fornhemmet från 1700-talet, museet ritat 1967 av Folke Hederus, Urmakaren 3 från 1870-talet (med både bostadshus och förråd), Rådhuset från 1744,

19 april 2018. Från Sigtuna museums facebookssida. Del av barnens utställning om klockstapeln i Sigtuna, på Sigtuna museum. Foto: Sigtuna museum

Lundströmska gården ett borgarhem från 1800- talet, Borgmästargården ritad 1928-29 av Uno Åhrén. Museet, Rådhuset och Lundströmska gården är öppna för besökare. Borgmästargården används av kommunen för representation och vissa evenemang. Museets samlingar förvaras på Til. Museets magasin är modernt och väl anpassat för de arkeologiska samlingarna. Utrymmet för de kulturhistoriska föremålen är för litet.

Nätverk

Museet är anslutet till Riksförbundet Sveriges Museer, Kommunala Museers Samarbetsråd, Medeltidsmuseuminätverket, Stockholms Museers Informatörer samt det nystartade Network of Museums in the Baltic.

Museet samarbetar med Destination Sigtuna i frågor som rör besöksnäringen.

Sigtuna kommun/museum är en av sex stiftare till Stockholms läns museum som bildades 1982. Övriga fem är Stockholms kommun, Södertälje kommun, Norrtälje kommun, Stockholms läns hembygdsförbund samt Stockholms läns landsting. I dagsläget är Sigtuna kommun representerad av en politiker i läns museets styrelse. Sigtuna Museum är också representerad på tjänstemannanivå i ett museichefskollegium tillsammans med museichefer från Stockholms stadsmuseum, Norrtälje museer, Torekällbergets friluftsmuseum i Södertälje och Stockholms länsmuseum.

Budget

Museets budget uppgår till 10,5 Mkr brutto, med ett intäktskrav på 780 tkr (för budgetår 2018). De fyra största utgiftsposterna är lokalyror, löner, städning och el på sammanlagt drygt 8,9 Mkr. Kostnader för annonsering ligger på 100 tkr, Museet har tidigare saknat en egen budget för utställningsverksamheten, kostnaderna har lagts på driften av museet. Under 2011 har en mindre budget lagts på 40 tkr för utställningar. Denna summa var dock alldeles för liten. 2018 är den för museet 135´ och för konsthallen 258´.

Budgeterade intäkter fördelar sig på följande översiktliga poster: 379 tkr försäljning i museets och konsthallens butiker, 133 tkr entréavgifter samt 160 tkr administrativa avgifter för vigslar, 84 tkr statligt lönebidrag och 24´hyra för från föreningen i kulturgården.

Bilaga 2 – Ökad samverkan med det civila samhället och besöksnäringen – bakgrund

Riksantikvarieämbetets nationella mål med ökad delaktighet i kulturarvsarbetet speglar den ökande samarbetsrenden. Allt fler organisationer måste hantera en situation med ökande krav (breddad verksamhet, ökad tillgänglighet) och minskande resurser (tid, kunskap, pengar osv). Lösningen blir att ansvar och resurser fördelas mellan fler aktörer som samverkar kring gemensamma frågor.

Sverige har ett mycket starkt föreningsliv. Men många föreningar har rekryteringsproblem, framförallt att locka yngre medlemmar. Engagemanget har trots detta inte minskat. Det tar istället nya former, framförallt i enskilda kulturarvsfrågor. Antingen att bilda opinion där kulturhistoriska objekt eller kulturmiljöer hotas av förstörelse eller rivning, eller att ta tillvara objekt eller miljöer genom aktiv renovering. Detta i sin tur är en bredare motreaktion mot massproduktionen, slit-och-släng-samhällets baksidor samt den digitala och artificiella världens informationsflöde som tar alltmer av vår arbets- och fritid. Detta återspeglas i dagens gör-det-själv-rörelse där hantverk, äldre traditioner, gedigna material och långsiktighet står för livskvalitet, mening och trovärdighet. Kulturhistoriska objekt symboliserar en gyllene tid när tiden inte var en bristvara och samhället var enklare. Det privata engagemanget söker också i allt högre grad ett offentligt erkännande.

En annan viktig aktör inom kulturarvsområdet är besöksnäringen, som på senare år har blivit en mer aktiv part gentemot kulturvårdande organisationer. En trend inom destinationsutvecklingen är att koppla samman flera besöksplatser med destinationen som motor. Ett exempel är Kungliga Djurgårdens Intressenter som samlar alla aktörer verksamma på Kungliga djurgården och som precis släppt ett gemensamt varumärke – Royal Djurgården. Ett exempel på samarbeten som genom att samla fler aktörer blir starka tillsammans.

Det lokala engagemanget är mycket viktigt i mindre städer och kommuner. Det är nyckeln till en framgångsrik utveckling av kulturen, bevarandet av kulturhistoriska objekt och miljöer samt utvecklingen av attraktiva kommuner. Medlemmar i föreningar och boende är ambassadörer för ett lokalt museum och lokala kulturmiljöer.

Sigtuna Litteraturfestival 2018 marknadsförs av Destination Sigtuna med bland annat denna bild av museets entré. Foto: Destination Sigtuna

Bilaga 3 – Utbyggnad av Sigtuna museum - bakgrund

För några år sedan gjordes en förstudie om vilka konsekvenser en eventuell utbyggnad av Sigtuna museum skulle få. Då stod museet inför ett stort utvecklings- och förändringsarbete. Kommunfullmäktige hade i december 2011 beslutat att bevilja medel för en ombyggnad av museet, i november 2012 antog Kommunstyrelsen den strategiska utvecklingsplanen och arbete pågick för att bygga ett nytt föremålsarkiv. För att uppnå intentionerna i planen ansågs då att såväl en ombyggnad av befintliga lokaler som en tillbyggnad i form av en ny utställningsyta behövdes. Eftersom museets tomt ligger i en fornlämning finns vissa arkeologiska förutsättningar. I samband med diskussionerna kring utbyggnaden av museet presenterades tre olika förslag:

- Tillbyggnad på platta utan arkeologisk utgrävning (Scenario 1)
- Tillbyggnad som föregås av en arkeologisk utgrävning (Scenario 2)
- Tillbyggnad där den arkeologiska utgrävningen sker innanför byggnadens skal (Scenario 3)

Samtliga förslag utgick från att museet behövde en utökad utställningsyta genom en tillbyggnad på museitomen. Denna ligger i en fornlämning (RAÄ 195 – Sigtuna stad) vilket i det första förslaget (Scenario 1) uteslutande ses som ett hinder, en restriktion förknippad med en extra kostnad. Om förslaget att bygga på platta väljs innebär det bokstavligen att ett lock läggs på all arkeologisk kunskap för lång tid framöver. Vilket är en paradox; då en utbyggnad av ett arkeologiskt museum i detta fall omöjliggör en arkeologisk kunskapsinhämtning av den plats som museet byggs på.

Det andra förslaget (Scenario 2) beskriver den vanligaste lösningen och följer helt KML och Riksantikvarieämbetets rekommendationer. Eftersom miljön är av riksintresse för kulturmiljövård och av stort värde för arkeologisk forskning kommer utgrävningen att väcka stort intresse och förmodligen även synlighet i nationell och internationell massmedia. Men utgrävningen pågår under en begränsad tid och måste genomföras inom exploaterings- och uppdragsarkeologins ramar (yta, djup, kostnader, tid, undersökningsplan, anbudsförfarande), vilket begränsar möjligheterna till publikt deltagande och interaktivitet. Resultaten kan visas i tillfälliga eller permanenta utställningar vid museet. En utbyggnad av utställningsytan ger museet förbättrade möjligheter att visa sina samlingar, vilket bör bidra till ett ökat antal besökare.

Det tredje förslaget (Scenario 3) beskriver ett helt nytt perspektiv, där den arkeologiska lämningen uteslutande ses som en resurs för flera aktörer. Grävningsprojektet enligt scenario 3 påminner mer om en forskningsgrävning än en normal exploateringsgrävning, men är egentligen varken eller. Om grävningens huvudsakliga mål är publikt måste tillstånd för projektet sannolikt prövas enligt gällande lagstiftning. Berörda myndigheter har dock vid initiala samråd varit positiva till konceptet. Eftersom förslag 3 inte begränsas av några egentliga tidsramar kan konceptet användas så länge det finns ett publikt intresse och/eller ett arkeologiskt forskningsvärde. Närsomhelst kan byggnaden omvandlas till en permanent utställningsyta där resultaten visas på traditionellt vis. Förslaget enligt scenario 3 innebär ett innovativt förhållningssätt till museiverksamhet och bedöms ha störst upplevelsevärde. Det har potential att bli ett unikt besöksmål, även med internationella mått, vilket skulle bidra positivt till utvecklingen av destinationen.

De tre scenarierna och konsekvenserna av dem kvarstår till stora delar, men behoven av en utbyggnad behöver utredas närmare.

Inte heller finansieringsformerna diskuterades närmare. Det finns idag goda exempel där extern finansiering har gett framgångsrika museiutbyggnader. Ett exempel är Ubåtshallen på Marinmuseum i Karlskrona som öppnades 2014 och som fick priset Årets museum 2015. En viktig del av finansieringen kom från EU, privata medel och näringslivet.

Bilaga 4 – Sigtunas kyrkoruiner– bakgrund

För några år sedan startade projektet ”Sigtunas kyrkoruiner – bevarande och brukande”. Projektet syftar till att skapa ett program för ett långsiktigt och hållbart bevarande av Sigtunas tre kyrkoruiner samt hur dessa kan användas och kommuniceras för en intresserad allmänhet. Fram till nu har ruinerna lappats och lagats i omgångar, men det har aldrig funnits något långsiktigt program med ett helhetsperspektiv för både bevarande och brukande. En samlad bild av de restaureringsåtgärder som hittills utförts saknas. Det finns också många frågetecken kring ursprungliga kyrkliga funktioner, dateringar, kyrkornas inbördes förhållanden och relationerna till de profana delarna av Sigtuna. Detta sammantaget gör att kyrkoruinerna idag är en outnyttjad kulturhistorisk resurs.

Syftet med projektet är att skapa en bevarandestrategi och en brukarstrategi för Sigtunas tre kyrkoruiner.

Målet med bevarandestrategin är att vården av ruinerna ska ramas av formella dokument för att de ska kunna användas och bevaras under lång tid framöver. Ett viktigt led i detta arbete är att ta fram ett grundligt antikvariskt underlag för att de beslut om bevarandeåtgärder som tas ska leda till ett långsiktigt hållbart bevarande.

Målet med brukarstrategin är att göra ruinerna tillgängliga för besökare, informera om dess tillblivelser och skapa en bättre upplevelse om byggnaderna när de var kyrkor i bruk, men också vad de står för idag som ruiner och hur de kan användas i olika former av kulturella aktiviteter. Fokus i detta arbete kommer att vara ett långsiktigt hållbart brukande.

Dessa båda strategier står i samklang med regeringens proposition 2009/10:3 Tid för Kultur där det framgår att ”Kulturpolitiken ska främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas.”

Projektet har hittills pågått under flera år och är uppdelat i etapper. Steg 1 genomfördes 2015 (förstudie), etapp 2a med fokus på St Pers kyrkoruin genomfördes 2016 och etapp 2b med fokus på St Olofs kyrkoruin genomfördes 2017.

Parallellt med projektet har också länsstyrelsen i Stockholm initierat ett treårigt ruinvårdsprogram för tre ruiner i Stockholms län, med syfte att genomföra omfattande renoveringsåtgärder. Finansiering sker via extra medel från Riksantikvarieämbetet. Projektägare för detta arbete är Sigtuna församling i egenskap av fastighetsägare av St Pers och St Olofs ruiner, men genomförs av Sigtuna museum.

Hittills har främst grundläggande bevarandeåtgärder påbörjats och kommer att utföras under 2018 och 2019 plus att fokus också har lagts på det viktiga brukandeperspektivet. Vad gäller framtida brukande återstår dock en hel del arbete, men framförallt beslut om inriktning från främst fastighetsägarna – Sigtuna kommun och Sigtuna församling. Detta är en mycket viktig fortsättning av ruinprojektets ambitioner och kan leda till en mer långsiktig förvaltning av kulturmiljöerna där fastighetsägarens ansvar blir mer framträdande och avgörande. Den främsta målsättningen är att hitta finansieringsmöjligheter och att ta fram en strategisk plan för framtida brukande, ägande och drift av kyrkoruinerna.

I detta arbete är samverkan mellan olika intressenter avgörande. Ansvaret delas av alla. Det civila samhället är en viktig samarbetspart liksom besöksnäringen och övriga näringslivet. Av tradition har de kulturmiljövårdande insatserna alltid legat hos institutioner inom kulturmiljösektorn, som t.ex. museer. Även fortsättningsvis bör Sigtuna Museum ta en drivande och ledande roll i detta arbete, men det ska ske i samverkan.

Bilaga 5 – Kulturarvsdigitalisering – bakgrund

Dagens debatt om digitaliseringen handlar inte längre bara om att den digitala världen tillför ytterligare en dimension till samhället utan snarare att den fundamentalt förändrar villkoren och förutsättningarna för traditionella verksamheter, så även för kulturmiljösektorns och museivärldens organisationer. Detta märks tydligt inte minst genom tillsättningen och resultaten från Digitaliseringskommissionen. Även de offentliga utredningar och propositioner som handlar om kulturarvssektorn innehåller separata kapitel om kulturarvsdigitalisering i vid bemärkelse. Riksförbundet Sveriges museer har digitalisering som ett av fyra viktiga fokusområden i sitt Visionsdokument och museernas Vårmöte 2017 i Södertälje hade temat ”Museet utan gränser – digitala möjligheter”. Även Riksantikvarieämbetet har digitalisering som ett av sina fokusområden och sedan förra året finns Digisam (samordningssekreterariatet för digitalisering) under RAÄ (låg tidigare under Riksarkivet).

I kulturarvsproppen framgår att digitalisering inom kulturarvssektorn hittills främst har handlat om informationsdigitalisering, omvandling av information till digital form. Digitaliseringen har i mindre omfattning handlat om att rationalisera verksamheten eller bättre lösa dess uppgifter. Både Europarådet och Unesco poängterar digitaliseringens roll för museernas verksamhet och uppmuntrar till att öka allmänhetens delaktighet i kulturarvet, göra kulturarvet mer tillgängligt, återanvändning av kulturarvet och att nyttja nya och innovativa tekniker. För att kulturarvet ska bli angeläget för alla och för att medskapande och engagemang ska främjas bör organisationerna öka användningen av digitaliserings möjligheter, t.ex. bredbandsutbyggnaden, ökad användning av smarta telefoner, digitala undervisningsformer medför att helt nya förutsättningar för möten mellan kulturarvet och olika målgrupper och sektorer. Som en följd av detta finns stora möjligheter till extern finansiering av olika digitaliseringsprojekt, inte minst genom Digisam.

Olika trendrapporter visar också på de pågående förändringar inom det tekniska området som man tror kommer att revolutionera hela samhället. T.ex. bioteknik, automatisering och robotisering, nanoteknik, energiförsörjning, allt mer tillgänglig och mindre kostsam teknik. Men också konsekvenser för museerna i kölvattnet av den digitala delandekulturen och den öppna ekonomin som t.ex. frågor om integritet, förväntningar på personliga lösningar, ökad efterfrågan på icke-digitala mötesplatser och ”riktiga” föremål. Exempel på möjligheterna med digital teknik är 3D-visualisering av kyrkoruinerna och möjligheten att skapa digitala modeller av miljöer baserad på arkeologiska data.

Veckans föremål 27 december 2017. Det här runbenet är nog det närmaste jultomten vi kommer i Sigtuna. Där står ristat ”hera nikala”; ”Herr Niklas”. Niklas är inte ett nordiskt namn. Det går tillbaka till det betydligt mera sydliga ”Nikolaus”, tillsammans med formerna Nikolaj, Nikolás, Nicholas, Claus och Klas. S:t Nikolaus känner vi som den moderne jultomtens prototyp, den vänlige ärkebiskopen från 300-talets Myra i nuvarande Turkiet. Att namnet finns på ett runben från slutet av 1000-talet skulle dels kunna förklaras som ett omnämnande av en tidig prästman i Sigtuna. I så fall är det ett av de äldsta namnen vi känner på en kyrklig person från staden. Men det skulle också kunna anspela på en vid den tiden vida omtalad händelse; då sjöfarare rövade bort S:t Nikolaus relikier undan saracenernas härjningar och tog dem till Bari i Italien år 1087. Foto: Sigtuna museum

Veckans föremål, 12 april 2018. Tillåt oss presentera en liten sensation. Ett bräde för strategispelet Hnefatafl. Tidigare har det varit registrerat som ett oidentifierat föremål, men doktoranden Andrej Grinev från Moskva gjorde oss uppmärksamma på rutmönstret som är inristat. Och visst – det är ju ett uppenbart spelbräde med 11 gånger 11 rutor!

Det finns massor av fynd av spelpjäser från järnålder och medeltid så vi vet att man spelade mycket spel. Spelbräden finns det dock betydligt färre av, från till exempel Norge och de Brittiska öarna. Nu fick vi ett till, daterat till ungefär 1050–1075.

Det är inte bara forskare som får ut resultat av att besöka vårt magasin. Vi på museet har också glädje av deras specialkunskaper. De ser saker med andra ögon, saker som vi inte kan identifiera eller sådant som vi helt enkelt har missat. Som i det här fallet. En riktigt trevlig överraskning! Foto: Sigtuna museum

Sigtuna - platsen där vikingatiden tog slut.